

БРЕКСІТ: ПРИЧИНИ ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС

Сполучене Королівство завжди було специфічною країною в Європі завдяки своєму історичному минулому та географічному положенню, що виділяло Великобританію серед інших європейських держав. Іншими

¹ Студент 5 курсу Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

словами, завжди була Європа, і завжди була Англія, яка ніколи не була повністю європейською. Саме ці відмінності і стануть однією з причин найбільш масштабного дезінтеграційного процесу на території Європейського континенту.

У повоєнний період британська економіка переживала значний спад і почалась активізація тенденції європейської інтеграції. Однак, коли прийшов час приймати рішення про членство Великобританії в Європейському Економічному Співтоваристві (далі – ЄЕС), це питання спричинило багато суперечок та невизначеності. Велика Британія завжди відокремлювалась від континентальної Європи, орієнтуючи свою політику на країни Співдружності та Сполучені Штати Америки. Термін «європейська інтеграція» був сприйнятий і зрозумілий у Великобританії як співпраця на рівні урядових угод між різними країнами. Пріоритетом цих угод було економічна інтеграція, співпраця між державами, регіонами та підприємствами [1, с.227]. Для інших держав-членів європейська інтеграція мала помітно ширший та глибший сенс. Ця різниця цілей та кінцевої мети інтеграційних процесів викликала конфлікти між британським урядом та владою інших країн-членів ЄЕС. Ось чому при першій спробі приєднання Сполученого Королівства Франція двічі накладала вето на вступ країни до ЄЕС.

Як зазначає І. В. Яковюк, Великобританія фактично увійшла до ЄЕС на особливих умовах, які вона послідовно відстоювала у подальшому, перебуваючи осторонь від більшості інтеграційних процесів (так, наприклад, британський уряд у 1989 році відмовився підписати Хартію Європейського Співтовариства про основні соціальні права працівників). Увійшовши до складу ЄС, Великобританія фактично продовжувала вікові традиції британської геополітики, перешкоджаючи політичній консолідації Європи [2, с. 26].

Згідно ст.50 Договору про ЄС «Будь-яка держава-член може вирішити вийти з Союзу згідно зі своїми конституційними вимогами. Держава-член, що вирішила вийти з Союзу, повідомляє про свій намір Європейську Раду. З огляду на настанови Європейської Ради Союз провадить переговори з цією державою та укладає угоду, в якій формулюються положення про її вихід з урахуванням рамок майбутніх відносин з Союзом». Саме на основі цієї норми, що вперше була передбачена Лісабонським договором (ст.49 А), котрий вступив в силу 1 грудня 2009 року, і був розпочатий процес, який отримав назву «брексіт». Стосовно самого поняття

тя «брексіт», то ця назва по суті характеризує загалом всі акції, пов'язані із процедурою виходу Об'єднаного Королівства із складу Євросоюзу. Розпочався цей процес ще у 2015 році, коли члени Консервативної партії та Партії незалежності Сполученого Королівства заявили, що у британців не було можливості висловитися від 1975 року (тоді було вперше винесено на загальнонаціональний референдум питання про членство країни в ЄЕС). У відповідь на ці заяви прем'єр-міністр Девід Камерон пообіцяв провести референдум, щоб «вирішити європейське питання у британській політиці» [3].

Таким чином, 28 травня 2015 р. уряд Камерона виніс на розгляд Палати общин питання стосовно проведення до кінця 2017 р. референдуму з приводу подальшого членства в Європейському Союзі. 10 листопада того ж року Д. Камерон повідомив голову Європейської Ради Д. Туска про вимоги Великобританії щодо проведення реформ в Союзі [2, с. 27]. Ці вимоги по своїй суті стосувались особливостей функціонування фінансової системи Британії, обмеження процесів інтеграції, якщо вони суперечать інтересам Великобританії та обмеження щодо доступу до системи соціального забезпечення для трудових мігрантів. 19 лютого 2016 р. було укладено угоду Великобританії з Європейським Союзом про особливий статус останньої, в якій певним чином було досягнуто компромісу між британським урядом і ЄС. Механізми, що були передбачені даною угодою повинні були набрати чинність лише в разі збереження членства Британії в ЄС. На той час більшість британців підтримували дану угоду, що дало підстави Камерону сподіватись на позитивний результат референдуму, дату якого було назначено на 23 червня 2016 року. На референдум було винесено лише одне питання: «Чи має Сполучене Королівство залишитися членом Європейського Союзу або вийти із Європейського Союзу?». Результати референдуму стали доволі несподіваними для всієї світової спільноти: прихильники виходу з ЄС перемогли з 17.4 мільйонами голосів (51,9%), на противагу 16.1 мільйонів голосів (48,1%), що вважали за потрібне залишитись у Союзі.

Щодо можливих наслідків даного дезінтеграційного процесу, то можна з певною мірою вірогідності передбачити, що вони настануть як для Великобританії, так і для ЄС.

Дослідники дезінтеграційних процесів вказують на існування як негативних, так і позитивних наслідків. Серед негативних наслідків називаються такі:

– необхідність переорієнтації виробництва – в будь-якому разі вихід з об'єднання, яке має спільну економічно політику пов'язаний зі скасуванням преференційних умов торгівлі та інвестицій. У такому випадку продукція з країн, що раніше були партнерами, стає дорожчою та не має переваг перед світовими аналогами. Передбачається, що функціонування Сполученого Королівства за межами ЄС матиме «економічно руйнівні» наслідки, оскільки воно втратить всі привілеї і буде змушено знову налагоджувати торговельні контакти, які можуть не бути настільки вигідними, як раніше. Країна позбавляється вільної торгівлі, експорт товарів та кількість сплачених податків при ввезенні збільшиться, що призведе до підвищення ціни на кінцеву продукцію та зменшення попиту на неї [4, с. 95].

Цей наслідок по суті породжує інший, а саме:

– порушення соціальної та політичної стабільності, напружене становище в країні – негаразди, пов'язані з переорієнтацією на інші ринки, особливо труднощі з торговельними партнерами, що не входять до ЄС, провокують економічні застої, а невизначеність подальшого курсу держави спричиняє невпевненість населення. В свою чергу, як відомо зі світової практики, невпевненість населення з великою імовірністю може призвести до масових протестів, мітингів, що в свою чергу тягне за собою значні державні економічні втрати.

Тим не менше, усвідомлюючи очевидні втрати, окремі країни обирають курс на дезінтеграцію, і це пов'язано, перш за все, з наявними перевагами дезінтеграції, серед яких науковці виділяють такі:

– вільний вибір політики, не обмежений умовами та цінностями інтеграційного об'єднання – ЄС як потужне інтеграційне об'єднання існує для забезпечення багатьох спільних цілей, що в ряді випадків змушує держави поступатися національними інтересами. Велика Британія трималась осторонь від багатьох інтеграційних сфер, не була зацікавлена в поглибленні інтеграції і переважно орієнтувалась на національні інтереси (це можна побачити в тому, що Об'єднане Королівство відмовилось свого часу від спільної європейської валюти, шенгенської зони, тісної співпраці в галузі правосуддя та внутрішніх справ). Отже, процес дезінтеграції звільняє країну від зобов'язань та дозволяє зосередитися на інтересах власної країни [4, с. 96].

– можливість відстоювання інтересів національних виробників та споживачів – при проведенні вдалої торговельної, монетарної та фіскаль-

ної політики держави, відмова від існуючих торговельних угод дозволяє поновити тарифні бар'єри, захистити національних виробників від конкуренції та відновити економічну стабільність в економіці.

– збереження культурних цінностей і традицій – Велика Британія дуже пишається своїм минулим, в якому вона була супердержавою, імперією та домінуючим гравцем на міжнародній арені. У зв'язку з значними міграційними процесами на території держави відбувалось поширення іноземних культур, традицій і вірувань, що на думку багатьох доволі консервативних британців спричиняє пригнічення національної культури. Дослідники дезінтеграційних процесів вказують, що ці процеси «дозволяють зберегти власні культурні цінності та особливості національних традицій, без необхідності доводити до уніфікації» [4, с. 97].

Щодо наслідків для самого ЄС, то «брексіт» став свідченням значної економічної та соціально-політичної кризи, яка в останні роки охопила майже всі сфери життєдіяльності, що ставить під сумнів доцільність та саму цінність інтеграційних процесів в Європі. В окремих країнах ЄС останнім часом активно почали розповсюджуватись дезінтеграційні гасла, що підривають солідарність країн ЄС, їхню готовність до узгоджених політичних дій. Тобто найбільшу загроза для ЄС вбачається в тому, що «брексіт» може спровокувати аналогічні дезінтеграційні процеси в інших європейських країнах.

Крім того, Сполучене Королівство сплачує значну суму внесків до європейського бюджету, а отримує в два рази менше (12 мільярдів фунтів стерлінгів проти 6 мільярдів). Після виходу Великобританії зі складу ЄС задля забезпечення належного фінансування об'єднання внески країн-членів повинні будуть збільшені, що однозначно не буде сприйнято ними позитивно.

Однак, деякі науковці вбачають в процесі виходу Британії з ЄС навпаки більше позитивних наслідків для ЄС. Зокрема І. В. Яковюк вказує, що «за цих умов Берлін зможе пролобіювати реалізацію кроків, проведенню яких перешкождала Британія, а саме:

- оформлення загальноєвропейської міграційної політики;
- створення єдиної армії ЄС;
- посилення інтеграції бюджетів держав-членів ЄС.

Позиція ЄС на міжнародних переговорах буде більш консолідованою і єдиною, що дозволить Євросоюзу з часом переглянути багато колишні угоди, укладені з урахуванням «особливої позиції» Великобританії, зро-

бивши їх куди більш вигідними для континентальних європейців » [2, с. 29].

Отже, оцінити наслідки «брексіту» в абсолютних величинах досить важко – можливо приблизно підрахувати доходи Британії до початку процесу виходу з ЄС та після, проте оцінити вартість політичного суверенітету, культурної та соціальної незалежності неможливо.

Література:

1. Неприцький О. А. Великобританія: шлях до сепаратизму регіонів чи побудова «європейського дому»/ О. А. Неприцький // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія: Збірник наукових праць. Вип.ІІ. – Вінниця, 2000. – С.226–232.

2. Яковюк І. В. Врехіт: причини і наслідки британського референдуму // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 25–29.

3. Чевичалова Ж. В. Британська сецесія: черговий крок у непростих стосунках ЄС і Великої Британії // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 86–90.

4. Задоя А. О. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки / А. О. Задоя, А. П. Боцула // Академічний огляд. – 2017. – № 1(46). – С.5–13.

Науковий керівник: Маринів І. І., к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.